

'Pastoraat'

Geachte collega's,

Inleiding:

Vandaag wil ik met jullie een paar stappen zetten in het werkgebied van de pastor. Maar ik kan dat niet doen zonder eerst een ogenblik naar de pastor zelf te kijken. Wie is die man eigenlijk? Wat is zijn identiteit? Waar staat hij voor? Wanneer ik daar iets over gezegd heb, wil ik de stap naar zijn werkerrein maken.

Student en studie: Waarom ga ik theologie studeren? De kernvraag! Het vakgebied is buitengewoon interessant! Maar wat was het oogmerk om nu juist theologie te gaan studeren? Wil ik op school het vak godsdienst gaan doceren? Of zijn er andere motieven? Ben ik geroepen tot het wondere ambt van herder en leraar? Roeping is noodzakelijk om het werk in Gods wijngaard te kunnen uitoefenen. Ieder mens die door genade de Heere mag kennen en vrezen, verlangt er naar om van Hem te spreken. Maar niet iedereen komt op de kansel. Ook is niet iedereen die de Heere mag vrezen, geschikt voor de kansel en de gemeente. Laten wij die trits vasthouden: Bekering, roeping en zending! Daarom is het een 'must' dat voor de studie en tijdens de studieperiode er intensief contact bestaat tussen student en docent. Door dat intensieve contact ontdekt een betrokken docent al snel of de student authentiek is. Is hij een 'papegaaï' of is Gods Woord in hem als het ware geïncarneerd of geïnternaliseerd? Onze authenticiteit is verweven met de vreze des Heeren (Faret). Dat laatste is ook onmisbaar voor de identiteit van de student. De student moet bereid zijn om in zijn studiejaren op zichzelf grondig te reflecteren. Die reflectie dient een blijvend gebeuren te zijn. Reflectie bewaart hem om zijn uniciteit niet te verliezen. De student die de reflectie schuwt, is steeds op pad om complimentjes te horen. In feite mist deze student een stuk eigenwaarde en daarmee een stuk innerlijkheid. Eigenlijk is hij een 'niets', een identiteitsloos mens. Het zal duidelijk zijn wat er gebeurt als zo'n persoon de gemeente ingaat. De gemeente heeft dat heel snel door en zal hem van alle kanten bespelen. Een student die niet bereid is om zich op het psychologisch vlak aan te pakken, moet belet worden om de gemeente in te gaan. Hij is een ramp voor de gemeente.

Kandidaat en het beroep: Na de studie breken er spannende weken aan. Ik hoop ook dat het weken zullen zijn waar de troon van de Heere bestormd mag worden. En dan in die zin, dat je er achter bent gekomen, dat je een beroep niet waardig bent. 't Kan heel goed zijn voor de vorming van je persoonlijkheid, dat je een poosje moet wachten op een beroep. De gedachte kan zomaar post vatten tijdens de preekperiode in de gemeenten, dat men massaal op jou zit te wachten. Hoe vaak gingen we als een bedelaar de kansel op en gingen wij als een held de kansel af, omdat het naar jouw gevoelens heel goed ging? Wat wij ervan vinden, is niet zo heel belangrijk. Natuurlijk is dat geen onverschillige zaak. Maar we zijn er zo snel 'iets' mee! Daarom zijn in de praktijk die preken echt aangekomen waar jij als prediker een onvoldoende voor hebt gegeven. De Heere geeft Zijn eer niet aan mensen. Problematisch wordt het als het fel begeerde beroep niet komt. Wat ga je als beroepen kandidaat door diepten heen. Ben ik wel geroepen tot de dienst des Woords? Natuurlijk zit de boze niet stil! Hij zal je bespotten en op de zeef van vertwijfeling werpen! 'Stop er maar mee en zoek wat anders op. Je ziet toch ook wel dat je nergens begeerd wordt!' Heel moeilijk. Ook heel leerzaam! Leerzaam om er achter te komen dat een beroep ontvangen echt een wonder is. Problematisch is het ook als er 'maar' een beroep komt. Waarom problematisch? Omdat de 'buitenwacht' al heel gauw klaar is met het oordeel: 'Natuurlijk neemt hij dat beroep aan'. Toch kan het ontvangen van dat ene beroep veel vragen oproepen. 'Moet ik daar echt zijn? Is dat de door God aangewezen werkplek?' Enz.

Het beroep is aangenomen: Hoe is het beroep aangenomen? Weet God er van? Welke rol heeft in die beslissingsfase Zijn Woord gespeeld? We moeten het belang van een sprekend Woord Gods niet uitvlakken. Je krijgt in de gemeente van alles te verwerken. Wat is het dan een machtige troost te midden van alle strijd dat je mag terug vallen op Zijn Woord: 'Gedenk aan Uw Woord gesproken tot Uw knecht waarop Gij mij verwachting hebt gegeven...' Dan functioneert het Woord als een wapen en ook als een schild. Niet om je daarmee onaantastbaar te maken of op te stellen. Juist niet! Het geschonken Woord gaf de Heere je niet om je in een bunker op te sluiten! Integendeel! Maar Hij gaf het je om ermee werkzaam gemaakt te worden voor Zijn troon. De vrucht daarvan is verootmoediging! Anders niet. Dat maakt je ook geschikt en handelbaar om met de lastigste persoon in de gemeente om te gaan.

Het beroep is aangenomen en het gaat niet: Hoe komt het? Het beroep mocht in vrijmoedigheid aangenomen worden. De dag van bevestiging en intrede was een blijde dag. Toch gaat het na verloop van tijd niet goed. Het enthousiasme bij meerderen in de gemeente neemt af. De kritiek zwelt aan. Wat is er aan de hand? Wat doen we nu als pastor? Leggen we onmiddellijk de schuld bij de gemeente neer? Of gaan we met de ingebrachte bezwaren de 'binnenkamer' in? De reactie op al de ontwikkelingen in de gemeente maakt duidelijk of wij waar zijn voor God en de gemeente. Hier doemen grote problemen op. Wat bedoel ik? Als pastor ben je een kwetsbare persoon. Daarom is met het ambt eenzaamheid verbonden. Daar moet je niet van opkijken. Dat is heilzaam! Toch wordt dat niet direct als heilzaam ervaren. Het gevolg is heel vaak dat je uit de eenzaamheid treedt en voor je eigen positie gaat vechten. Dat gebeurt menigmaal uiterst subtiel! Vaak via opmerkingen vanaf de kansel. Opmerkingen die toch opgepakt worden door de partij die met de nodige ongenoegens in de kerk aanwezig is. De latente spanningen worden daardoor alleen nog maar groter. Partijschappen ontstaan. Wie voor zichzelf gaat vechten - ook al is het nog zo begrijpelijk - valt gegarandeerd in het zwaard dat hij voor anderen had bestemd. Daarom is de ontwrichting binnen de gemeente meestal te herleiden tot het onvoorzichtige en onrijpe optreden van de pastor. Leer en leven dienen harmonisch met elkaar verbonden te worden. De pastor moet transparant zijn in zijn optreden. Wanneer de mond vol is over zelfverloochening en 'Hij moet wassen en ik minder worden' en de gemeente merkt daar niets of heel weinig van raakt de geloofwaardigheid van de pastor uit beeld en verdampt onmiddellijk het respect voor het ambt. Ook het gezag schrompelt weg. Het gevolg is een stuurloos schip met krachten die de macht naar zich toe proberen te halen. Van groot belang is dat in de opleiding aandacht wordt gegeven aan zulke probleemsituaties in de gemeente. Hoe ga je daar als pastor op een adequate manier mee om? (Kruijne; Friedmann)

Pastor en prediking: Een uiterst teer onderwerp. Teer, omdat je als mannetje uit het stof genomen (Calvijn) de mond van God mag zijn in de gemeente. Van grote betekenis is wat Spurgeon over de prediking zegt. Hij heeft zijn gedachten daarover uitgesproken in een boek met de Nederlandse titel 'Zielen winnen voor het Evangelie'. De titel spreekt voor zich. Daarom stelt hij ook dat het prediken als een brand moet werken in het hart van de prediker. Wie dat niet kent, is niet geroepen en moet wat anders gaan doen. Een paar opmerkelijke uitspraken wil ik hier doorgeven van Spurgeon: (Over het preken) 'Het heeft niets met het winnen van zielen te maken als het alleen maar gaat om geestelijke opwindung te bewerken.' Natuurlijk gaat het niet zonder 'opwindung'. Hoe zou het mogelijk zijn? Wie de gloed van Gods Woord heeft ondervonden, zal op de kansel iets van die gloed verspreiden. De gemeente ervaart in de preken dat er een man op de kansel staat die de Heere liefheeft maar ook zijn hoorders. Waar dat niet vernomen wordt, haakt op den duur de gemeente af. De liefde bindt! Dat is wel wat anders dan wat lievig doen. Dat is aanstellerij en komt op uit eigenliefde. Dan wordt het gebrek aan studie gecompenseerd door op het gemoed van de hoorders te werken. Daarom maant Spurgeon de predikers: 'Streef toch niet naar sensatie en uiterlijke effecten.' 'Vaak gebeurt het dat bekeringen die door opwindung en enthousiasme bewerkt worden, later overgaan.' Preken dienen geboren te

worden. Een bevalling kent een voortraject. De bevalling op zich gaat niet zonder pijn, moeiten enz. Zo is het ook met preken. We moeten met de voorbereiding niet wachten tot de zaterdag of zondagmiddag. De overdachte en bemediteerde stof dient het verlangen naar de kansel op te wekken. Hoe vaak is het anders. Dan drijft de kansel ons naar een Bijbelwoord (Van Andel). Meditatie is van groot belang om zo al worstelend tot het hart van de Schrift te komen (Luther). Wie het kloppend hart van een Drie-enig God heeft vernomen, kent het beven voor Zijn Woord, maar ook de zielsverrukking om het bloed der verzoening in de gemeente te verkondigen. De gemeente dient te gevoelen dat zij in de prediking gedaagd wordt voor Gods Troon. Aan het eind van de dienst dient de gemeente te weten waar zij de eeuwigheid zal doorbrengen. Van belang is ook om 'onderscheidenlijk' te preken. De gemeente moet gevoelen dat de prediker haar opzoekt met haar onderscheiden gangen. Er zijn twee groepen mensen in de kerk. Zeker! Maar in die groepen is ook weer onderscheid aan te brengen. In het geloof is sprake van klein-; aangevochten-; toevluchtnemend-; vast geloof! Melk en vaste spijs dient op de 'markt' aangereikt te worden. Ook de onbekeerden dienen in alle liefde opgewekt te worden om de wegen buiten God te verlaten. De dienst des Heeren dient aantrekkelijk voorgesteld te worden.

Pastor en het pastorale gesprek: In de 20^e eeuw is heel veel nagedacht over het gesprek op huisbezoek, maar ook bij andere gelegenheden. Volgens Heitink heeft de conceptie van E. Thurneysen de discussie tientallen jaren beheerst. 'Pas in de vijftiger jaren beginnen voorzichtig andere geluiden door te dringen, maar het zal tot de tweede helft van de jaren zestig duren alvorens nieuwe ontwerpen van zich doen spreken, met namen onder invloed van ontwikkelingen in Amerika.' Thurneysen vat 'Seelsorge' op als 'Verkündigung des Wortes Gottes.' Of nog iets scherper verwoord: Zielzorg is 'die Verkündigung des Wortes Gottes an den einzelnen.' Ter verdediging van hem moet gezegd worden dat hij in zijn latere studies ook duidelijk meer oog had voor het 'psychische' van de mens. Thurneysen kunnen we niet los denken van de theologie van zijn vriend Karl Barth. In Amerika zijn er ook in de jaren 60 en daarna allerlei bewegingen gaande. In de 'overzeese' gebieden is er duidelijk belangstelling voor de betekenis van de psychotherapie. De grote man hier is Rogers met zijn 'client-centered' therapie. Stond bij Thurneysen de theologie van Barth op de achtergrond bij Rogers zijn dat voornamelijk Schleiermacher en P. Tillich. Rogers is in ons land bekend geworden door de theoloog en psycholoog H. Faber. Zijn door Rogers gevormde visie op het pastorale gesprek moeten we niet onderschatten. Naar zijn overtuiging heeft Rogers zijn ogen geopend voor het waardevolle van de 'non-directieve benadering van de ander in het gesprek.' (Faber) Van grote betekenis in het gesprek is de habitus van de pastor. Het gesprek doet een aanslag op zijn persoon. Wie is hij? Dat is bepaald niet een twee drie te zeggen. Waarom niet? Wat al eerder gezegd is, is de identiteit van de pastor geen afgeronde entiteit. Hij ontleent zijn identiteit aan het veld waar hij in functioneert. Zijn identiteit kent dus bepaalde lagen. Samen vormen zij die unieke persoon die op empathische wijze het gesprek met de ander aangaat. Voor de student is het van grote betekenis om kennis te nemen van de studies van Faber en Van der Schoot. Van grote waarde is dat de pastor nauwkeurig zijn gesprekken analyseert. Hij zal er achter komen dat hij met een 'rugzakje' het gesprek aangaat. Dat 'Voorverstandnis' (Gadamer) vormt de gesprekstoel van de pastor, maar ook zijn zitten, kijken, spreken en oordeelsvorming. Nooit zijn we zonder dat 'Voorverstaan'. Omdat we dat veel te weinig bewust zijn, komt het gesprek niet op gang. Bewustwording van dat 'Voorverstaan' maakt de pastor uiterst voorzichtig en zal hem brengen tot de luisterhouding. Het vele praten vloeit voort uit angst voor stilteogenblikken. Waarom ervaart de pastor de stilte als bedreiging? In feite verradt hij daarmee zichzelf dat hij niet klaar is met zichzelf. De aanwezigheid van innerlijke onzekerheid, geen zuiver zicht op de relatie met God werken belemmerend in het contact met de ander. Daarom gaan pastor en pastorant zo vaak als schepen in de nacht aan elkaar voorbij. Echt luisteren wekt vertrouwen op. De pastorant voelt dat er werkelijk inter-esse is! Oog en staan open. In die 'heilige' ogenblikken vertrouwt de ander zijn of haar hart toe

aan de pastor. Dat leidt tot een echte ontmoeting voor Gods aangezicht. Dan komt er ook ruimte voor de verkondiging!

Pastor en catechisanten: Het contact met de catechisanten is van grote betekenis. Hoe treed ik ze tegemoet? Zie ik ze als vijanden of als jongeren die op mijn weg geplaatst zijn van Godswege! De jeugd voelt feilloos aan of wij werkelijk op een betrokken wijze bij hen willen zijn. Aandacht voor hen en oog voor de worstelingen naar de volwassenheid toe werkt bindend. De jeugd raakt geërgerd als wij als 'lesboeren' voor de groep staan. Dan domineert de leerstof en raakt de leerling/catechisant uit beeld. Dan is het niet vreemd dat het een janboel wordt tijdens de catechisatielessen. Feitelijk ontstaat die janboel als een hartenkreet om nabijheid en aandacht.

Nog heel veel zou er gezegd kunnen worden, maar ik laat het hierbij. Drs. H. Zweistra, Urk